

DUPĂ REVOLUȚIA DE LA PITEȘTI

(prima publicare în „Curentul“ din München, anul LIV, nr. 5956, iulie-august 1982, pag. 3 și 4)

Părintelui Calciu

1.

Articolele care urmează, mai lungi sau mai scurte, sunt scrise dintr-un imperativ etic, se vor însă trăite și continuu re-scrise în tradiția lucidității caragialești: **REPUBLICA ȘI REVOLUȚIA CUM IAȘTE LA NOI ROMÂNII**, iată un perimetru ideatic, care poate fi tratat necruțător, prin distanțare ironică. Ori deja paradoxul cer și au o **CONSTITUȚIE APARTE** - aceste articole sunt înșiruite după un sistem anume, autorul sperând că valoarea lor utopică se poată desluși din sine, parcurgându-le.

2.

Revoluția și republicanismul de la Ploiești. Data: 8 august 1870. Dubcek-ul secolului nostru trecut se numește Alexandru Candiano-Popescu. Această mișcare, la care participă cu bine-cunoscuta-i teatralitate Caragiale Ion Luca, încingându-se c-o sabie "răpită din cui", deschide o nouă dimensiune în istoria neamului. Conu Leonida stă la începutul unei galerii vesele ale spritului democratic românesc (sau a ceea ce s-ar putea numi astăzi așa). La sfârșitul galeriei, în felia noastră de prezent, un alt Leonida e speriat de "reacțiunea" (adică acțiunea de-a re-dobîndi niște drepturi firești) tineretului sau a intelectualității, ba chiar a clasei muncitoare din marea sa "Uniune de republici mai mult sau mai puțin sovietice" și va marca exact la polul opus starea reală al spiritului revoluționar din România, care se vrea analizată și comentată, cu profunzime și delicatețe, la un pahar de vin "puterea ursului".

3.

Caragiale Ion Luca a avut ghinionul să moară din punct de vedere fiziologic încă înaintea primului război mondial, "simțind enorm și văzând monstruos", departe de țară, dar cu atât mai mult legat sufletește de ea. Astfel suntem obligați, speculativ - deorece Domnia sa, "boierul" dramaturgiei noastre, ajunsese acolo unde nu se mai poate muri - să ne închipuim reacțiile Domniei Sale față de ceea ce-au fost și ce-au devenit "democrație" sau "revoluție" în România, numai de braț cu personajele Domniei Sale, și ele nemuritoare, ba chiar cu timpul ultimelor decenii tot mai pline de viață. Cu "Republica" treaba e nițel mai complicată. Există pe hârtie, este reprezentată la Organizația Națiunilor Unite, dar, care va să zică, lipsește cu desăvârșire. Sau ne înșelăm noi, cei tineri?

4.

Articol metaforă. O adevărată *republică a ideilor libere* se reconstituie continuu, făcându-i în ciudă prezentului, prin acele cuvinte, care, scrise sau șoptite, își deschid o parte spre mințile și sufletele noastre; demascându-ne necruțător balaurii și dulăii, care încearcă asiduu, să ne subordoneze unor biete și perene priorități ideologice, devenite în ansamblu cam de rîsul lumii. Cadrul cuvântului liber, spus și răspus răspicat, nu-i numai

politic, ci etic. Iar răspunderea e mare - ne este necesar precum oxigenul, dar articularea lui poate fi plătită cu viața. Caragiale Ion Luca a mai putut muri de moarte bună, creștinește, într-un pat. Discipolii lui de astăzi dispar nu numai în țară, unde se dizolvă în păienjănișul de pușcării, lagăre sau de ospicii, dovedindu-le însă astfel realitatea, ci și prin străinătăți, în democraticul Occident, care-l tot mai admiră, drogat sau prostit, sau, mai rar, de-a dreptul stupefiat (în sensul pozitiv!) pe vicleanul oltean Nicolae, care a învățat, al dracului de bine, lecția puterii de la mentorii săi din Răsărit. De ce? Mulți dintre noi încep să ignore, prin străinătăți sau în țară, că o spălare sistematică a creierului funcționează cu-o anumită legitate socio-culturală, în sensul calculat de regimul politic, care este actualmente la putere în România. Ba mai mult, ea nu-i iartă nici pe cei extrem de bine intentionați, care speră să o poată anihila din interiorul ei, descifrându-i mecanismul. E firesc ca cei, care torpedează cu artileria grea a cuvântului liber acest proces, să nu fie iertați, la rândul lor, de "băietii în sutane de piele", cu care s-a încins înspre centru în această "*republică a prostiei la putere*", cum aud c-o numește Cetățeanul Turmentat, pe la cozile Bucureștilor, în momentele de trezie.

5.

Republica ideilor libere implică un regim justițiar. Măcar din perspectiva unui eventual viitor ceva mai corect cu sine și cu posibilele sale păcate, trecute sau atunci prezente, e bine să avem și niște adevăruri "întipărite" nu numai în mințile noastre, ci și în marile biblioteci ale lumii, pentru a le opune, la o adică, munților de gogoși neo-daco-românești, care s-au împrăștiat precum bălăriile pe străbunul nostru aluat național. Oricât de trist ar fi, atrocitățile ultimelor decenii sînt și ele un "bun național", la ele participă indirect, chiar și ce-i, care le-au combătut activ sau pasiv, cu pana sau cu arma în mână. Să rămânem veseli de-abia după ce-am fost necruțători cu noi înșine: articolele înșiruite aici constituie, alături de alte scrieri similare, fundamentul unui soi aparte de "tribunal", situat deasupra ideilor sau a calculelor noastre politice, un tribunal, care se sprijină pe carte și pe cultură, dar mai ales pe opoziția spirituală împotriva nimicirii lor conștiente. *Altfel vom fi desființați ca popor*. O constituție deci, care să-i unească pe românii din țară și de pretutindeni, indiferent de culorile vii sau moarte, pure sau mai amestecate, cu care și-au încărcat pe bună dreptate inima, gândind-se la viitorul neamului: uniți suntem și vom rămâne în primul rând prin limbă, prin a ne simți și gândi *Limba* și tot ce-a fost trăit și conservat Într-Însa.

6.

Cunosc câteva sedii ale acestui "Tribunal al viitorului": Biblioteca din Freiburg, Editura Jon Dumitru din München. Altele le știu din auzite. E un mare lucru că se pot afla și asemenea lucru, că ne auzim, că nu ne lăsăm bruiți, că ne putem citi și auzi reciproc chiar la botul haidamacilor și al dulăilor (multilateral ne-dezvoltați). S-a încheat un sistem, în care adevărul nu mai este subordonat veșnicelor obsesii ale noilor sau vechilor Iosifi sau Leonizi, sau a simpaticilor lor vătafi traco-daci. Se scriu tot mai multe cărți, în mare parte foarte bune și extrem de necesare. Ele pot fi adunate și difuzate (Asociația Hyperion Paris) sau s-au aliniat în rafturi, alături de cele apărute, în ultimele decenii, în incinta bibliotecii de la poalele Pădurii Negre, unde Dunărea izvorăște și curge limpede spre Câmpia Românească. La Editura Jon Dumitru au apărut opere fundamentale pentru

"procesul posibil" al acestei epoci: "Republica Socialistă" este supusă unui examen dur însă necesar; i se face o analiză nu numai radiografică, ci și de conștiință, căci *republica aceasta suferă* de toate formele de inaniție: țara e slăbită, secătuită, e disperată și reacționează tot mai contradictoriu. Social vorbind, schizofrenia conducerii penetrează atât întregul organism național, cât și statul de sus în jos și se îmbăiază într-o magmă explozivă, alături de cele mai cumplite himere și veninuri ale subconștientului colectiv. *Năpasta post-caraigialiană*.

Opuse ei, cărți care încearcă (și-n mare parte, reușesc) s-o descrie: multe apărute la același „Ion și Dumitru într-unul”, din München, în ultimii ani: Părintele Calciu, Remus Radina, Vlad Georgescu, Constantin Dumitrescu, Virgil Ierunca, și, de curând, Ion Caraion. Mă voi mărgini în a le spicui de astă dată pe ultimele două, pentru a le prezenta și analiza în semnul revoluției și a republicii: ambii autori au luptat în tranșee de mult abandonate după sfârșitul dezastruos al ultimului război european; destinele și devenirea lor sînt extrem de diferite, dar iată că ambii se reîntîlnesc în lista de publicații ale editurii sus-menționate. Contrapuse, cărțile pe care le-am ales, pot facilita o schițare a perimetrului și a evoluției unei forme de gândire și de verbalizare, care se situează între literatură și politică, între poetic și etic, și care ne diferențiază în bine și-n rău față de celelalte culturi, cu care avem contact.

7.

În poezia lui Sorescu¹, Shakespeare s-ar tot odihni. Între cărțile lui Caraion și Ierunca, Dumnezeu nostru predică speranță și despoaie republica oficial-socialistă de tot fardul și zdrențăria, în care se sufocă încă din fașe.

Coordonatele acestei republici nu se află în democrație, în constituție, în drepturile omului etc. Acestea sunt însă mai degrabă *role kafkiene de hârtie*, între timp voalate și degradate de ceea ce-a fost săvârșit la adăpostul lor, care nu-i mai pot servi românului vivace nici măcar în cadrul banalului ritual zilnic de la closet. *Centrul republicii*, capitala, citim în atlase sau în ziare, ar fi Bucureștiul. Personal nu cred că există o "republică de la București". Semnele a ceea ce a existat și persistă în realitate pot fi însă căutate și găsite - republica română trebuie măsurată *între Pitești și Mogoșoaia*.

8.

Ion Caraion a trecut, precum Bacu, Goma, Ivăsiuc sau Radina, și sutele de mii ca dâșii, prin pușcărie. Semnul pușcăriei este la români Canalul și mai ales Piteștiul. Din perspectiva mijlocului lui decembrie 1981 (la sărmanii frați polonezi, ploconul a căzut taman pe 13!), cartea lui² atacă "pușcăria de afară", așa-numita libertate a erei Ceaușescu, al cărei reper rămîne, nu numai pentru lumea literelor românești, Uniunea Scriitorilor,

1 Marin Sorescu: *Shakespeare a creat lumea în șapte zile. În prima zi a facut cerul, munții și prăpastiile sufletești ...* Poezia încunună volumele de poezie ale autorului și a poate fi găsită între timp și pe internet, dovadă a popularității ei.

2 Ion Caraion, *Insectele tovarășului Hitler*, München, Editura Jon Dumitru 1982, toate citatele, din textul meu, după această ediție. Tot sub semnătura sa: *Panopticum* (1943), *Omul profilat pe cer* (1945), *Cântece negre* (1947), *Eseu* (1966), *Dimineața nimănui* (1967), *Necunoscutul ferestrelor* (1969), *Masa tăcerii. Simpozion de metafore la Brâncuși* (1970), *Cârțița aproapelui* (1970), *Deasupra deasuprelor* (1970), *Cimitirul din stele* (1971), *Munții de os* (1973), *Selene și Pan* (1972), *Cinci poeți romanzi* (1972), *Duelul cu crinii* (1972), *Frunzele din Galaad* (1973), *Poeme* (1974), *Enigmatica noblețe* (1974), *Marta, fata cu povești în palmă* (1974), *O ureche de dulceață și-o ureche de pelin* (1976), *Pălărierul silabelor* (1976), *Antologia poeziei franceze de la Rimbaud până azi* (împreună cu Ov. S. Crohmălniceanu, 1974-1976, 3 vol.), *Bacovia. Sfârșitul continuu* (1977), *Lacrimi perpendiculare* (1978).

Casele de lucru de la Mangalia și Sinaia și mai ales cea de la Mogoșoaia: aici, în fostul palat Bibesco, libertatea poate fi măsurată și simțită infinitesimal.

Colegul său de generație, Virgil Ierunca, a trăit după 1947 în exil, publicînd și luptînd între "Limite" și "Românește"³, între mutațiile politice din Franța și din Occident și cele din țară. Cartea lui⁴ caută să sistematizeze ceea ce știm (sau, ceea ce vrem să știm; sau, ceea ce ne-ar cam plăcea să putem uita) despre Pitești, raportîndu-ne ca popor și ca experiență colectivă (specificul național al drumului românesc spre socialism; ar spune acum, îndobitocit, oricare funcționar sau funcționărel de partid sau de stat, ca un papagal...) la *metodele renumitei Ljubianka*, la cele dezvoltate creativ în sensul mentalității lor de chinezi, sau, mai recent, la formula de genocid, de rasă sau de trib, practicate de curînd în Indochina: "la ciomag cu dușmanul, căci gloanțe pentru zid n-avem; ochelarii și ciomagul!!!" - un act de patetism intelectual, foarte necesar datorită miopiei generale, pe care s-au complăcut și se complac s-o joace cărturarii și scriitorii din țară, pentru a-și pune la adăpost, probabil, valoroasele lor țeste...

9.

În ciuda diferenței izbitoare a destinelor celor doi scriitori (care, sper să poată fi totodată un sol comun extrem de fertil pentru o serie de aprecieri de ordin general), rămîne ca element primar de referință comunismul (și-n special ce s-a "realizat", pornind de la această doctrină ideologică, în România), care le-a marcat amîndouăra existența și creația. A doua punte de legătură, mai nouă, este, între timp, cea a exilului, care-i va uni c-o nouă serie de probleme extrem de complexe. Generațiile care le urmează au astfel ocazia să afle și să învețe: articolașele care se constituie și se înșiruie aici deschid doar o breșă, care este în sine contradictorie. Hrănite din pacea vărată a Odenwaldului, ele se lasă atrase în hărțuiala celor mai diferite și năzbătioase forme, avute de noi, românii, de-a lungul istoriei, și încearcă să ordoneze impresiile și asociațiile (deseori imanent diferite, dată fiind diferența de optică a fiecărei generații) după o a doua lectură, cea intenționat critică, a celor două cărți mai sus pomenite.

10.

Republica lui „*Țurcanul întâiul*”: lectura încercării de sintetizare a lui Virgil Ierunca duce la recitirea mărturiile rămase de la puținele victime, care au supraviețuit și-au mai avut puterea să scrie (Bacu, Radina, etc.), pentru a regăsi, la fiecare dintre acești autori, pentru sine, un echilibru între cantitatea de suferință, care a decimat generația părinților noștri, și încercările de-a o pune în raport cu succesul amneziei, pomenită și ea în motto-ul cărții. Să nu ne lăsăm amăgiți de uitare. Dar nu spune romanul - "o fi fost chiar așa, dar mai bine ne facem că plouă!?!". Sau poate chiar e mai bine, ca legătura dintre situația actuală, și ceea ce domină de peste 30 de ani, ca nerv principal, "republica populară", să fie trecută cu tăcerea și să nu intereseze „boborul”, care-i și-așa nervos și flămînd, nemulțumit și tot mai pus pe hartă cu stăpînirea? Să vedem despre ce poate fi vorba.

3 Virgil Ierunca, *Românește* - Paris, Fundația regală universitară Carol I, 1964; *Limite*, redactori Virgil Ierunca și N. Petra, nr. 1, sept. 1969 - nr. 34/35, ianuarie 1982.

4 Virgil Ierunca, *Pitești* - Paris, *Limite* 1981; toate citatele din textul meu după această ediție. *Demascarea* de G. Dumitrescu n-a putut fi consultată. Cartea lui D. Bacu: *Pitești. Centru de reeducare studentească* am primit-o după redactarea acestui articol, datorită Bibliotecii Române din Freiburg; între timp e publicată și în România.

a) Pentru generația care se naștea pe vremea "reeducărilor de la Pitești", este extrem de greu, să-și închipuie, și extrem de periculos, să-și îmbete, în cuvinte, puținul, pe care eventual l-ar putea afla despre propria-i "placentă colectivă, națională"... În plus, "reeducarea de tip nou", prin a cărei ciur trec cei de după experimentele cehoslovac sau polonez, a trebuit în mod necesar să devină tot mai rafinată. Cei dinaintea lor au rămas cumiți și docili, tremurând, cu Eminescu sub braț, de la primele măsuri degajate de regimul importat după puternicul seism de după 1944. Piteștiul le era în felul lui contemporan, chiar netrăindu-l direct. Generațiile de după aceea au avut în felul lor un noroc plin de contradicții.

Turismul de masă al occidentalilor în "exotica" noastră patrie a produs o deschidere relativă a "perdeluțelor de plumb", suflul unei nemulțumiri colective a tineretului apusean a descoperit un teren de-o fertilitate aparte, însă coordonatele au fost aceleași - un protest articulat în jeanși și plete, în muzică beat sau pop, în obrăznicii inteligente sau agresivități puerile. În plus, sașii și evreii începuseră să aibă voie să emigreze legal din România. Prin universitățile apusene, o nouă generație vorbea românește și-și schimba cu intensitate impresiile cu acei colegi și prieteni, care rămăseseră "acasă".

Colac peste pupăză, tocmai puișorii de ștăbi și intelectualii (mai iluminați și mai bățoși) o luau tot mai des la sănătoasa, odată respirând altfel decât sub cupola socialistă a patriei-mumă. Însă această venesecție, extrem de fatală pentru reflexele, ce le vor avea generațiile următoare, nu-i neapărat problema de căpătâi a arendașilor traco-români (cum cred c-ar zice Conu Iancu), care și ei s-ar căpătui mai spre apus, dacă i-ar duce capul... Dar nu, ei rămân mai întâi ca lăcustele unde-s deja aciuiti și-s extrem de activi în noua reeducare - Cântare României!!

Fiind probabil cel mai puțin educați conducători, câți i-a avut vreodată România, aceștia vor, și reușesc, cu tot felul de tricuri ridicole, să controleze turismul, ba chiar și legăturile telefonice. Universitățile din țară redevin cam ceea ce fuseseră pe vremea Piteștiului, iar institutele științifice "refractare" sunt pur și simplu desființate. Pentru a demonstra lumii dureroasa incapacitate evolutivă a acestui sistem politic, se recurge chiar la *schema fundamentală piteșteană: studenții sunt de vină* pentru toate neregurile prezentului, ei stau telea-lelea și sunt cei care nu lucrează, sau dacă da, doar cu creierul, sau, dând din gură pe la ședințe - au treabă puțină și leafă mare, nemai-vorbind de relații de tip decadent.

Sistemul stăpânirii e de-o perversitate clasică - din același grup social sunt selectați și tehnocrații, și dulăii. Tocmai aceștia, precum pe vremuri ienicerii născuți lângă Carpați, sunt asmuțiți să-și denigreze și să-și distrugă matricea originală: divide et impera!

Acest lucru se întâmplă într-o țară relativ mică, în care cam fiecare familie a pierdut cel puțin un membru în război, sau prin pușcăriile, care i-au urmat, dar în care legătura dintre intelectualitate și restul populației este încă destul de trainică. Însă ura față de studenți funcționează simultan, mocnește latent în orice troleibuz sau compartiment de tren, iar pasivii acestui proces nou de reeducare se cumițesc treptat-treptat - unii ajung chiar să se complacă, pe cât de absurd ar tot fi, în postura de țapi ispășitori. O altă formă, prin care stăpânirea își degajă propria nebunie, intoxicând nervul vital al disidenței. Împotriva fricii, doar cuvintele, bietele de ele, ce-ar putea ele să facă, singure?

Multe cărți bune, apărute în ultimii ani în țară, ne confirmă cu intensitate aceste lucruri. Ori tocmai aici, la răscrucea lor, experiența noastră, a românilor, cu acest groaznic Pitești

al nostru, al tuturor și în pururea vecii vecilor, ar putea rodi și înflori spre folosul nostru: în dosul cuvintelor și a informațiilor păstrate și aduse de la miile de supraviețuitori, în dosul faptelor ordonate de Virgil Ierunca, se limpezește întregul complex, din care a pornit frica. Activii reeducării au știut să-și transmită frica pasivilor, deja de-atunci, cu întreaga brutalitate a epocii. Pasivii au transplantat-o, fără să vrea, în întreaga țară, și-așa secătuită de război, de crime și de ororile ce i-au urmat. *Republica de la Pitești este produsul social al fricii. Această tumoare ne va sta de acum înainte veșnic în creier, pe creștet.*

b) Citez din pag. 20: "...odată depășite anumite limite ale suferinței, omul nu mai poate continua a fi om". Dar cei botezați pe ascuns (ca pe vremea străbunilor romani) și crescuți atei vor fi uitat deja ce-i suferința? Un lucru e cert: scriindu-și predicile, părintele Calciu⁵ cunoștea ambele forme de suferință și-a ales-o pe cea de la adăpostul grațiilor (pag. 53).

c) Anii cincizeci ne-au dat o listă macabră de criminali "legitimi". Mulți dintre ei sunt astăzi pensionari simpatici, care cresc albine. E bine să fie strigați pe nume, la mai mult ar folosi, să-i deconspirăm, să-i descoperim în noi, ca neam, în tradiția „revoluționară a lui Pristanda”. Căci "*Prostia la Putere*" se va folosi în continuare și totdeauna de același tip de mediocritate inteligentă și ambițioasă, câtă vreme va putea.

d) Demascările "interne" sau "externe" le cam știu, între timp, cam toși românii deja de pe la ședințe, cât de banale ar tot fi ele la prima vedere; nici „Badea Ion Colectivizatul” nu scapă de ele. Călcat în picioare, în public, și apoi lăsat să se plimbe prin dumbrăvi și poieni înflorite – așa îl frîngi mult mai efectiv pe Mitică sau pe Vasile, de orice calibru moral ar tot fi ei și frații lor întru "perpetua reeducare".

e) Citez din pag. 41: „Astfel, unii erau „botezați” în fiecare dimineață: scufundați cu capul în hârdăul cu urină și materii fecale în timp ce ceilalți în jur psalmodiau formula botezului”. Poftă bună, tovarăși! Noapte bună, copii!

f) De ce devenise experiența Pitești vulnerabilă, din clipa însăși a extinderii ei (pag. 70)? Probabil pentru că astfel arăta izbitor de real, întregului popor, adevărata "*constituție*" a "*republicii populare*". Se poate foarte bine că acesta s-o fi intuit deja, să se fi închistat răbdător în sine, după pilda străbunilor, înfruntând printr-o aparentă nepăsare pe *Gagamiții* aduși cu tot felul de scrisorele și ideologii furate sau imprumutate prin catacombele Kominternului.

Însă tocmai astfel, noii stăpânitori au dovedit înzecit cât le este de frică de popor. Creierii țării fiind extirpați și deportați, teroarea a desființat fără greutate ultimele zvîcniri ale solidarității. Că aici e buba, au dovedit-o între timp polonezii: un om de marmoră și de fier îi leagă pe Vajda și pe Walessa într-o fortăreață, pe care imperialismul sovietic n-a reușit încă s-o nimicească. Iar soluția este atât de simplă: solidaritatea unei populații inteligente cu o „inteligență” servind populația!

5 Preot Prof. G. Calciu, *Șapte cuvinte către tineri* - München, Editura Jon Dumitru 1979.

g) De-a dreptul macabru: prima anchetă (de fapt, o farsă, căci altfel ar fi fost o auto-anchetă realmente suicidă) a Securității au condus-o doi colonei numiți Cosmici și Crăciunaș. Dacă ar putea-o afla, Eminescu și Creangă cred că ar avea un motiv în plus de tristă chefulă. Iar Caragiale ar fi scris și el un nou "O mie nouă sute și ceva...".

h) Sfârșitul: „Deci fenomenul Pitești se încheie, fără ca nimeni să-și dea seama”.

g) Țurcanu *Întâul* scrie „vreo două mii de pagini”, la celălalt pol al excelentului sens literar dat de Mircea Eliade în "Pe strada Mântuleasa"⁶. Ori tocmai aici, cuvântul scris trebuie să urle la cer și să are, în continuare, prin miriștea românească. Aici începe *republica cuvântului liber*. Aici vor fi ancorate zecile de referiri la Pitești, de care limba română nu va putea scăpa, odată ce și-a recâștigat identitatea și autonomia. În sensul acesta, următorul citat din finalul cărții (pag. 106) este semnificativ: „...să culegem pentru memoria de mâine cele câteva elemente ce definesc fenomenul Pitești”. Virgil Ierunca descrie și explică o legătură cu "Republica de la Peking". Personal consider că poate fi făcută o punte la fel de legitimă cu cea de la Mogoșoaia.

11.

Republica lui Țurcanu *Doi*. Luăm cunoștință cu păienjenişul datorat continuității (ce cuvânt, domnule!) celei descrise mai sus, căreia îi succede. Ion Caraion își poate vărsa amărăciunea în cupele cuvântului liber, pentru a anihila veninul uitării. "Insectele tovarășului Hitler"⁷ începe în acest sens programatic: "Peste 30 de ani de anchetă: unsprezece înăuntru, douăzeci afară. Există limite chiar și în infern. Sau nu?" (pag. 7).

Tema cărții este infernul, pseudo-libertatea de "afară", acel *limes* care se degajă din ziua unui oarecare Ivan Denisovici, descrisă de Alexandr Soljenițin⁸. Un poet consacrat ne prezintă cu o măiestrie de profesionalist al cuvântului, în primele interviuri date presei și radioului în occident, gândurile trăite și le expune aici, întreaga carte vizând starea țării și a breslei lui, în care "conștiința s-a prefăcut în bordel" (pag.8), dat fiind că "sovietele au nevoie de oameni de paie...fără nici o capacitate profesională, morală" (pag.10). Cartea lui Caraion e plină de nerv, ceea ce-i explică inegalitățile de ansamblu, dar mai ales, e plină de informații care vor *fortifica republica cuvântului liber*. Dar să vedem despre ce este vorba.

a) Centrul acțiunii acestei pasionante cărți este creația literară, lupta cu impostura. Arma principală este cuvântul într-un blindaj artistic. Artilerie grea de pe poziții pierdute. Destinul și sfârșitul noilor victime este legat direct sau indirect de castelul Mogoșoaia. Singura organizație "de masă" (și de ce se poate așterne pe ea!) tolerată de stăpânire, care mai funcționează democratic, Uniunea Scriitorilor, plătește din greu birul ce și l-a asumat, încercând să se păstreze într-adevăr liberă și autonomă. Căci hahalerele lucrează și dumnealor bine și par a avea experiență chiar și în asemenea zone ceva mai aride pentru

6 Mircea Eliade, *Pe strada Mântuleasa*, Caietele Inorogului 2 (fără date); *Auf der Mântuleasa Straße* - Frankfurt 1975, (= Bibliothek Suhrkamp 328); vezi recenzia mea: Securitatea estetică a Mitului în destrucția mitologiei instrumentalizate a Securității, în: *Curentul* L/5926, 11.5.1978, pag. 2.

7 Caraion, *Insectele tovarășului Hitler* - München: Jon Dumitru Verlag 1982.

8 Alexander Solschenizyn, *Ein Tag im Leben des Iwan Denisowitsch* - München/Zürich, Droemer-Knauer 1971, publicată pentru prima oară în noiembrie 1963 în revista sovietică *Nowy Mir*.

dânsele. Ele urmează indicațiile prețioase și ies din locul lor de baștină, de-acolo, de la căldurică, unde e-atît de simplu să păzești seria nesfîrșită de porți, de uși și de intrări, din care s-a născut și la noi "Editura Abatoarelor Securității". Românii se cred deștepți, dar le e teamă de cei care sunt într-adevăr deșteptați, care pot privi dincolo de timpurile în care trăiesc. Hahalerele ni l-au înstrăinat pe Eminescu Mihail sau pe Caragiale Ion Luca, noile lor promoții se ocupă de continuatori. Cartea lui Ion Caraion ne arată cît de amar-dulceagă este această dragoste și grijă a statului român față de scriitorii săi.

b) Autorul este un poet zis "de stînga", fost deținut în pușcăriile popularei republici, descrise mai înainte de două ori, între 1950 - 1955 și 1958 - 1964, un poet care a avut tăria să rămână om (alții, înainte de vremurile "roșii-sîngerii" mai puțin "stîngiști", vizitau în același timp, ca delegați ai poporului și ai breslei, cotețele literare ale țărilor prietene), un om, care s-a păstrat prin poezie, pentru ca la 58 de ani (pag.22) să fie silit să-și părăsească țara. „Odiseea unui om de stînga într-un regim de stînga" (pag. 31) trebuie văzută în toată lărgimea contextului ei: pentru legionari, cuziști și pentru tot ce se mișca din direcția aceasta spre centru, comunismul era un dușman politic bine conturat, care trebuia cu orice preț combătut. Pentru un Ierunca, un Caraion sau pentru ceilalți (din păcate) puțini idealști de după război, care au știut să combine structurile novatoare real- pozitive ale marxismului cu potențialul său de tip pre-creștin-egalitar, pentru aceștia șocul a fost probabil înzecit, văzînd cum sub o mantie pseudo-materialist-dialectică se întrupa o brutalitate de dincolo de secole, care „păștea” molcomă vieți și destine, savurîndu-i tocmai pe acești idealști, ca pe-o delicatețe. Pe de altă parte se află experiența europeană, care este regula la marxiștii inteligenți, de la Bloch la Garaudy.

c) "Există buni comuniști. Nu există comuniști buni" (pag. 23). Primele generații de după război ale exilului nostru vor învăța cu timpul că există o formă nouă de anticomunism. Ion Caraion este unul din primii scriitori consacrați, care o aduce cu sine, în imensa sa traistă și o pune la dispoziția *republicii ideilor libere*. Deoarece cărțile sale se vindeau la București cam pe sub teighea, se poate deduce cu aproximație cam ce gîndesc cititorii prin țară, rezistența lor internă, visurile lor. Ori, pentru zilele (sau nopțile) de mâine, va domina ca factor imprevizibil tocmai ce simte, citește și gîndește această masă anonimă. Păianjenii „tovarășului Hitler" au recunoscut acest lucru, se cam tem pe undeva și-l împrășcă pe noul exilat prin Eugen Barbu și trompeta lui săptămînală, care ne-ar abțigui țara în cazarmă. Ori, în „tovarășul Hitler", ca expresie voit șocantă, se ascunde una din caracteristicile noii mentalități din țară. Periculoasă e dictatura, indiferent dacă ea vine mai din dreapta sau mai din stînga. Culoarea, direcția, sunt între timp niște convenții terminologice depășite de ceea ce-am realizat realmente noi românii. Ne revoltăm, iar „acolo” lumea se revoltă și tace, pe aici poate că așa ne și place. Numitorul comun se subordonează sfatului, pe care ni-l dă poetul: „Nu dați cu pietre în ei: murdăriți pietrele!" (pag. 49).

d) Monica Lovinescu descrisese în "Unde scurte"⁹ așa-numita "revoluție culturală a tezelor din iulie 1971". Viitoarea istorie a literaturii române de după 1944 are acum la-

9 Monica Lovinescu, *Unde scurte* - Paris, Limite 1978; vezi recenzia mea *Carte din unde*, în: Curentul LII/5935, iunie 1980, pag. 2.

ndemîna o nouă carte-document, care ne prezintă conflictul dintre șefii acestei "dictaturi de drept comun" și breasla cărturarilor după un deceniu.

Căci personalizarea nu este numai un "el", ci și o "ea". ("La noi e numită "Aida", adică suma inițialelor a trei calificative și calități pe care și le-a arborat mulțumită politicii și a unei însușiri pentru care se străduie personal: academician-inginer-doctor-analfabet.") (pag. 36). Și-n plus, mai există "...ești" cu nemiluita. Iată-l de exemplu pe tov.

Dăscălescu: "...sub formă de gorilă crăcănată, grasă și cu ochi mici, înarmat cu o penibilă scrisoare de amenințare publicată a doua zi neintegral în presă" (pag. 53). Argumentația lui Caraion e convingătoare: sub cupola sufocantă a societății socialiste multilateral dezvoltate, dictatura așa-numitului proletariat este în România fascistoidă.

Trist este însă, că pe lângă bătaușii de profesie ai stăpînirii, se mai gudură și o șleahtă întregă de copoi și de javre, care au tupeul să semneze cărți de poezie - ce-i drept, patriotică.

Aceasta este "republica lui *Țurcanul Doi*", e mult mai rafinată. Ca etapă în continuă mișcare și deci cam imprevizibilă, ea este probabil mult mai nefastă pentru puținul rest de autenticitate și de autonomie, cu care s-ar mai putea mândri cultura română.

e) "Istoria are memorie" (pag. 74). Și totuși, firescul este între timp îndoielnic. Le vor veni *ticăloșiilor conștiente* într-o zi, scadența? Însă, fără credință aceasta, va trebui ca toți românii, de pretutindeni și indiferent de generație, să urle în cor sub bagheta celor cîteva mii de dulăi de profesie de acum.

Să fie doar "bafta (care) l-a ajutat să se cațere pe grumajii unui popor, inventndu-și o biografie bombastică, imaginară, neapărat eroică..." (pag. 74), să fie chiar numai o ÎNTÂMPPLARE că-l avem tocmai pe acest Nicolae președinte al țării? Altfel decât în „Flacăra" sau în „Săptămâna culturală a Capitalei", iată cum este descrisă Excelența Sa de unul, care a avut plăcerea să discute direct cu șeful partidului comunist și al statului român: "Priveam însă la un om foarte alături de sensurile istoriei, total depășit, zaharisindu-se sub propriile mele priviri, de mult indiferent la gravitatea celor auzite, ignar din lene, suficient din incultură, viclean din frică, zgomotos din viclenie și fricos din fire..." (pag. 85). Făcîndu-i portretul, n-au fost oare murdărite cuvintele?

f) Pentru istoricul literar: foarte interesante amănuntele despre sfârșitul lui Marin Preda la Mogoșoaia, despre „jurnalul pierdut", fapt care dezvăluie dimensiunea nouă a comicului caragialian. Periculoasă dimpotrivă, fiind arbitrară, lista "scriitorilor valoroși", cu care ne mai putem mândri și uita gașca lui *Turcanul Doi*. În polemica cu "Jenică" Barbu (atacurile acestuia din "Săptămânile" din ianuarie-februarie 82 și contraatacul din „Dialog despre gunoiul absolut" - publicat mai întîi în *Curentul nostru literar*¹⁰, republica ideilor libere se vrea justițiară și imparțială - altfel decât "tot românul imparțial", însă pornind de la un soi de decență, de pietate față de dialectica actului literar, oricît de dure și de legitime ar tot fi atacurile din care ea se constituie. Iar cînd un scriitor și funcționar al stăpînirii poate fi suspectat de crimă, tocmai atunci se impune a nu te coborî în schimbul de replici pînă la nivelul lui - prima calificare o implică în cele din urmă pe-a doua, chiar dacă la unii procesul poate fi invers. Trebuie să ne gîndim la viitorii studenți care vor vrea să învețe cîte ceva din istoria culturii și a literaturii române, și care vor ști

10 Ion Caraion, *Dialog despre gunoiul absolut*, în: *Curentul* LIV/5953, febr.-martie 1982, pag. 4,6.

(să sperăm!!) să discerne, chiar dacă vor fi striviți de imensul balast de suferință și de jaf sufletesc, în momentul în care se vor fi încumetat între filele trecutului nostru - nouă încă prezent.

g) Un model de opoziție și de scăpare din păcat, datat 10 ianuarie 1982: „îmbolnăviți-vă în același timp, XXXX aceeași zi, toți, și rămâneți o zi, o singură zi, acasă, acasă la voi, apoi încă una și a treia zi, și a treia zi ea vor cădea" (pag. 93). Probabil nu-i va salva nici chiar un munte mișcător de aspirine, căci vremuirea lui Macbeth nu trece...

h) Actualitatea marelui dramaturg și om Caragiale Ion Luca, al doilea mare patriot, care s-a sfârșit prin străinătăți, în cadrul Conferinței Uniunii Scriitorilor din vara lui 1981: mare lecție de solidaritate. "Frankfurter Allgemeine Zeitung"¹¹ sau Aneli Ute Gabanyi¹² prezic deja riposta dulăilor. *Turcanu Doi* îi va reeduca pe renitenți, și probabil că vom avea și noi un val de exil intelectual, precum cehii sau nemții - dac-ar fi după ei, băieții i-ar cam căsăpi pe toți, dar mai sunt miliardele datorie și presa liberă de dincolo de hotarele cupolei multifuncționale, în care se autodizolvă socialismul românesc în parfumul lui specific.

i) Probabil că scriitorul Virgil Tănase a dispărut din Paris din cauza articolului publicat în ziarul nostru, nota în care comenta ... cu sarcasm evoluția "familiei" prezidențiale. Poporul face banc după banc, ei însă nu știu de glumă, când se văd caraghioși negru pe alb. Caraion nu face decât să lege un glas protestatar intelectual din exil cu șușotitul îngrijorat din țară - arătând necesitatea acestei dimensiuni patriotice pentru românii într-adevăr liberi. Tocmai după peste 30 de ani de anchete și detenție, imperativul de-ași risca pielea și de-a spune răspicat adevărul în legătură cu această ... de căpătui" (pag. 124) vine de la sine. Lumea presei și a literelor de pretutindeni a protestat în cazul Virgil Tănase¹³, solidară cu noi și cu soarta noastră, iar aceasta va fi pentru o vreme șansa lui Caraion de-a nu-l urma pe Virgil în această sinistră publicitate. Clar e că ori dinastia și clanul nomenclatural al Stăpîneștilor este acea parte a poporului nostru, care are urgent nevoie de tratament psihic, ori că Domniile lor simt c-au intrat în ceasul morții: îi dai afară din țară pe scriitori, cu sau fără decret prezidențial, pentru ca apoi să-i răpești ca-n romanele lui Dumas? Așa ajungem noi de răsul lumii, într-o variantă mult mai absurdă decât Caragiale Ion Luca, Urmuz și Ionesco la un loc.

k) "Comunismul îmbătrânește ridicol și stirb" (pag.145). Romanul lui Sorescu¹⁴ a descris cum această boală atacă mlădițele neamului. Își mai pot aminti românii că POT FI ȘI LIBERI? Depinde desigur și de limba, în care sunt îndemnați la un asemenea sacrilegiu. Ion Caraion e așisderea un inițiat de-al ei, astfel că toate ieșirile patetice se reorganizează într-o metaforă a protestului. Aceasta este una din imensele potențiale certe

11 Seria despre situația din România semnată de Victor Maier, iunie 1982.

12 Anneli Ute Gabanyi, *Die rumänische Literaturszene am Vorabend des Kulturkongresses. Polarisierung und Protest.* in: *Südosteuropa. Zeitschrift für Gegenwartforschung*, 31. Jg.(1982), Heft 5, pag. 265-271.

13 Virgil Tănase, *Ceaușescu I, rege comunist*, în: *Curentul LIV/5953*, febr.-martie 1982, pag. 1,3; publicat inițial în limba franceză în *Actuel*. Vezi *Le Monde* 23-24.5.1982 și *Les Nouvelles Littéraires* din 27.5.1982, pag. 14-15. Deasemenea prezentarea mea *Greva lui Tănase*, în: *Curentul LII/5938*, sept. 1980, pag.2.

14 Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, București, Editura Eminescu 1977, vezi recenzia mea *Declinul protezelor de ceară*, în: *Curentul L/5923*, 11.2.1982, pag. 2.

ale republicii ideilor libere, odată pătrunși în constituția lor acei care au tot fost anchetați zeci de ani pentru curajul de-a fi rămas oameni integri, și care abia aici, la adăpostul ei, pot descărca cu amărăciune sau cu furie sacul de adevăruri purtat pitit ca reazăm pentru propria identitate morală și civică.

12.

Ierunca și Caraion se reîntâlnesc la aproape 35 de ani într-o editură de exil; s-ar putea zice, în aceeași tranșee. Muniția și calibrul lor sunt la înălțime, însă și dușmanul are la rîndul său o serie de avantaje. Exilatului îi lipsește contactul direct cu publicul său, pr care nu îl mai simte imediat lângă el, palpabil. Pus în situația aceasta, scriitorului i se cere un nerv și o vîănă interioară extrem de rezistentă. Va semăna treptat cu un cactus înfruntând deșertul, marcînd totodată însă și o posibilă oază. Exilul îl izolează pe scriitor mai aprig decât pușcăria, unde solidaritatea din dosul gratiilor dă o vigoare aparte sedimentărilor, din care se pot hrăni speranța unei cărți sau acordul delicat, care plămădește și adapă cuvintele acesteia, cum aflarăm nu numai dela Paul Goma¹⁵ sau Hans Bergel¹⁶. Exilul aduce cu sine o împrăștiere în fleacurile noii culturi și țări, care te-a primit, mai mult sau mai puțin ospitalieră. Aceasta nu poate înlocui în întregime publicul de acasă, cât de universală s-ar tot vrea creația artistică. Traectoria lui Soljenițin a pus la punct sistemul după care "specialiștii în destine" din diferitele securități socialiste rezolvă problema "inginerilor de suflete" (cum și-i dorea tătucul Stalin), care-și dau demisia și au obrăznicia să se simtă poeți și indivizi autonomi și integri. Mai ales cehii și prusacii au aplicat în scară largă acest concept "extrem de uman" - la noi, Părintele Calciu nu ar înfunda iarăși pușcăria, dacă pe lângă aura misionar-religioasă și-ar fi țesut și una scriitoricească. Profetismul religios are tradiția și-o rezonanță în adâncimea subconștientului colectiv, cel scriitoricesc poate fi ușor strangulat sau captat, fiind de proveniență mai recentă și atingând numai anumite zone ale socialului. Iar dacă Soljenițin a mai putut fi tradus în mai toate limbile de circulație, cei ce i-au urmat fac tot mai des experiența unor fântâni secate. Ori și acest lucru este calculat dinainte de psihologii "tovarășului Hitler": apelul diferitelor PEN-Cluburi sau a multor scriitori, au un răsunset tot mai scăzut și rămân în cele din urmă inefective. Rămâne deci limba maternă, și-aici e meritul editurilor noastre din exil, de-a fixa aceste experiențe în românește. Mai rămâne speranța, ca tot mai mulți dintre noi să aibă măcar succesele sporadice sau continue ale compatrioților "care s-au ajuns", ca aceștia să declanșeze în interesul cauzei comune un val de interes și de înlănțuiri similare cât mai larg. Cu cît tabloul este mai complex, cu atît structurile lui esențiale pot fi recepționate de culturile-gazdă, care numai astfel poate fi cointereseată să participe la destinul nostru, nu tocmai luminos.

13.

Articolul treisprezece este ca pisica neagră și se referă la tineretul de răspoimăine. Cine va fi făcut vinovat - noi, cei acum prezenți, că ni-i dorim pe acești tineri superidealizați după visele sau după parametri piedicilor și ale ghilotinelor, care ne-au amputat sistematic după bunul plac al carismocrațiilor, "mizerabilii" (i-ar numi probabil Conu Iancu) care au transformat cultura română într-o cântare mahalagească a României? Sau vor fi ei, tinerii,

15 Paul Goma, *Ostinato* - Frankfurt, Suhrkamp 1973; *Gherla* - Paris Gallimard 1976.

16 Hans Bergel, *Der Tanz in Ketten*, Innsbruck 1977, vezi recenzia mea *Noaptea repovestită*, în: *Curentul* LII/5937, august 1980, pag.2.

de vină, nivelată de buldozerele invizibile ale consumului, evadând din prezent de prea bine, fără capacitatea trecutului și a suferinței, îndopați cu analgetice, într-o lume de plastic și de cibernetică. Dar oare este important dacă aceste cărți scrise vor fi citite sau nu? Nu ajunge deja faptul că ele sunt scrise și editate, că astăzi, în ciuda derutei și a mizeriei, prin care trece țara noastră, ele se înalță și se opun clar și răspicat, asemenea unui altar infailibil, turmei de semidocti fricoși și docili, care ne biciuiesc limba și poporul, cu sadismul descris de Pasolini?

14.

Scriitorii sunt oameni de porțelan. Anecdotică și cioburile ciocnirilor lor nu-s numai un surogat plin de tărie pentru taclalele de cafea, ci și, ca latură biografică, pietricele din mozaicul fiecărei epoci în parte. Avem deci nevoie de aceste amănunte, deseori aparent ne semnificative sau puerile, pentru viitoarea istorie a literaturii române în "epoca luminilor de neon".

Sistemul rigid al "presei libere" din republica socialistă nu îngăduie însă decât răcnetele și râgăiturile nesimțitorilor din gașca tov. Țurcanu 1, 2, 3, și câți îi vor mai tot urma, la care majoritatea colegilor inteligenți din țară nici nu se mai catadicsesc să răspundă - să nu murdărim cuvintele! Problema este însă fatală sub aspectul energiilor pierdute pentru niște probleme mai mult sau mai puțin marginale. Căci neputând să se dueleze într-o presă de semi-bulevard, scriitorii sunt puși, ca și în situația lui Caraion, să se aperse ori numai oral, ori în scris, odată scăpați de supravegherea minuțioasă a haidamacilor. Cât talent literar se duce de râpă, numai pentru a lansa sau restabili niște adevăruri, care, ce-i drept, pot fi pentru mulți existențiale. Și cât de mare e pericolul, ca viața literară să se transforme într-o bârfă de precupețe, care nu mai au ce vinde. Republica de la Mogoșoaia se crede pusă la adăpost în dosul acestor nimicuri bătute cu făcălețul. Și totuși, și despre crimele și reeducările ei, se va scrie, chiar dacă va fi înzecit de greu, cum s-a scris și despre Pitești: o spălare totală a creierilor o garantează mai departe doar bomba atomică.

15.

Atrocitățile ultimelor decenii i-a făcut pe români supra-spenglerieni. Trecuți printr-o serie sinistă de dictaturi (ultima împrumutând cam de peste 15 ani atributele celor dinaintea ei: e a proletariatului, dar și militară, și națională, și reală!), ai noștri se întrebă pe bună dreptate ce va fi cu democrația. Și e firesc ca democrația să li se pară prea democratică, dacă poliția îi apără pe comuniști, când aceștia primesc ordin de la Moscova să mai demonstreze oleacă pentru pace și dezarmare, sau când aceștia preiau, aleși democratic, destinele unor orașe de milioane, sau chiar ale unor țări. Optica e justă, uită însă că odată plecați din România, românii nu-și mai pot servi țara politic decât din poziția de imigrant, de tolerat în alte țări și culturi. Asimilarea totală e posibilă doar de la un nivel intelectual în jos. Experiențele dureroase aduse din România trebuiesc date mai departe, însă fără pretenții absolutiste, dar nouă ne cam place să fim așa. Gazdele își deretică ograda și-așa de secole altfel decât noi și nu ne vor lua în serios, decât dacă argumentația noastră are o tangență cu tradiția și cultura lor. Decât sfaturi urlate cu nemiluita la lună, mai efective sunt străngeri prietenești la piept, sub poarta universalității și-a culturii. Conu Iancu Caragiale ne-a cam arătat, la începutul acestui secol plin de

surprize, cum ar fi decent s-o facem. Iar secolul aista mai are niște anișori și probleme de rezolvat.

16.

Răsăritul a produs Gulagul, apusul molohul. Cine vizitează Occidentul ca turist venit din România, nu poate sesiza decât vag, oricât de poliglot și de citit ar fi, complexitatea problemelor, pe care le-a adus cu sine progresul tehnologic sau cel al nivelului de trai. Oricât de sumbre ar fi culorile în care s-ar putea desena crochiul ultimelor decenii în Apus, avantajele sistemului democratic sunt de netăgăduit, de la scandalul Watergate pînă la mecanismul flexibil de autoreglare, cu care sunt rezolvate după posibilități problemele economice în noua fază de modernizare cibernetică a producției sau de trecere la noi surse energetice. Totodată există prejudecata celor ce încep treptat să-și cunoască tot mai bine colțișoarele noii patrii, după care populația gazdă ar fi superficială, insensibilă, prostită de prea bine. Să nu uităm că noi venim ca străini printre străini - nu sunt ei la fel ca noi, numai în alt fel? N-avem și noi în România proști și superficiali cu ghiotura? Sau numai vrem să-i știm ca atare, condiționați mai departe de vechile reflexe ale fricii, care ne-a fost injectată pînă-n măduvă, numai pentru că majoritatea lor poartă la noi uniforme sau un carnețel roșu? Personal am legat o serie de prietenii noi, oameni dintr-o bucată ca și mulți din cei rămași în țară și pe care probabil nu-i voi mai putea revedea cândva: sunt oamenii de azi și de mâine, alături de care se poate spera în mai bine. Din cele citite, deduc că și Eliade sau Ierunca, Monica Lovinescu, Ștefan Baciu, Horia Vintilă etc. etc. au făcut experiențe similare. În această privință, noul nostru *con-exilat*, poetul Ion Caraion, are șansa unui nou început. Sperăm să nu se lase strivit de laturile amare ale miracolului elvețian (respectiv occidental) și să ne rămînă mai departe un mare poet și un exemplu de flexibilitate intelectuală și umană.

17.

Republica ideilor libere are nevoie de toți aceia care mai au curajul să viseze. Din părțile Mogoșoaiei s-aude că stăpînirea vrea să-l puie pe Eugen Barbu șef peste scriitori, căroro li se va dizolva Uniunea. Că n-a făcut-o încă, nu înseamnă c-ar fi resemnat. Acest tip de politică și-a făcut un sistem din a nu avea sistem.

Însă Barbu ca "neo-principe", sau un alt Țurcanu - literatură bună va continua să fie scrisă și va fi probabil publicată în Samizdat sau prin gazetele din exil, chiar numai pentru a le face în ciudă: hăituirea opoziției o încarcă cu forță de expresie și-un potențial etic de toată frumusețea, de care stăpînirea nu poate să nu se teme.

Răpirea lui Tănase la Paris nu intimidează, ci solidarizează. Guzganii au turbat - Marin Preda ne avertizase în "Cel mai iubit dintre pămînteni"¹⁷ și nu l-au iertat, iată așadar, *Literatura va funcționa*. Există un exil intern. Mulți evită (și intenționat e bine să rămână anonimi și să se înmulțească) să se producă în acest nou număr de circ socialist. "Cântarea României" nu mai e decât un prohod televizat.

Memoria Piteștiului și a Mogoșoaiei se adună - răposatul Pamfil Șeicaru n-a conținut să creadă în forța cuvîntului scris, în forța ideii liber articulate. Verdictele personale se adună și se structurează valoric obiectiv, iar posibila republică autentică va avea grijă, ca prin CONSTITUȚIA ei să nu se mai poată repeta așa ceva: nici Piteștiul, nici Mogoșoaia.

17 Marin Preda, *Cel mai iubit dintre pămînteni*, București, Editura Cartea Românească 1980.

Acesta este sistemul care leagă articolașele înșiruite mai sus, între două recenzii de carte. Executivii prezentului se împart în două cateorii: pe de-o parte polițiștii vizibili, cu sau fără uniformă, iar pe de-o altă parte, cei invizibili, masa de destine, care tace și se face că plouă, mai rânând, mai plângând, și care judecă dincolo de răceala grotelor, pe care frica ni le-a săpat în minte, varianta românească a unui proces oral și moral, prin care această epocă va contribui ex negativo la utopia unei revoluții și republici autentice.

18.

Deocamdată ultimul articol. Supraviețuitorii integri ai Piteștiului sau a celorlalte "facultăți socialiste" au crezut în primul rând în sine. Numai așa s-au putut opinti anilor de pușcărie umăr la umăr. Literatura și cultura noastră trebuie să aplice același imperativ în actuala așa-zisă republică, pe care-am raportat-o aici spre exemplificare la Palatul Mogoșoaia. Ajutorul nu poate veni de la puterile occidentale și nici de la românii pribegi. Cele câteva reviste și ziare, editurile și posturile de radio în limba română fac cu mult idealism o treabă necesară, care trebuie însă văzută realist și cu discernământ, mai ales sub aspectul receptiei și a rezultatelor calculabile.

Înșiruind articolele acestea, în sensul unei Constituții posibile din perspectiva Piteștiului și-a anilor 1981-1982, știu sigur ce va trebui să stea neapărat în fruntea ei: garantarea drepturilor omului după charta ONU și a tuturor libertăților, pe care specia umană și le-a dat spre binele ei până în prezent, în special cea a cuvântului. Mai știu ce nu va trebui să fie scris în ea, dar ceea ce se va dovedi un reper la fel de important: înțelegere, toleranță, iubire și solidaritate.

PS. Dacă dl. N. Ceaușescu este într-adevăr marele politician român și marxist-dialectic, atunci Domnia Sa este autorul scrisorii publicate în "Curentul" din iunie a.c. Acest lucru mi l-a șoptit Caragiale Ion Luca.

Heidelberg-Peterhof, iunie 1982

Pentru varianta digitală, autorul a corectat greșelile de tipar și o serie formulări nu tocmai reușite. (Heidelberg, ianuarie 2019)